

היבטים לשוניים בפרשנות מטות מסעי עזר

דקדוקי מילים וטעמים והדרכה לקורא במטות מסעי, בהפטרות ובראשון של דברים

ל ג אֶזְרָא-הַשֶּׁבַע: במלעיל. לְאָסֶר: אל"ף בשוא נח, לא בשווא נע ולא בחטף
ל ה כָּל-נְדָרֶיהָ: ישנם קוראים 'המקפידים' לבטא יו"ד אחר הרי"ש, מנהג פסול מיסודו שאין לו
על מה להישען. נכון הדבר גם לגבי וְאֶסְרֶיהָ
ל ו שְׁמַעוּ הַשִּׁי"ן בקמץ קטן. וְהָ: אין להשמיע את האל"ף של תחילת שם ה', לקרא כאילו כתוב
'ודוני'. יִסְלַח-לָהּ: געיה ביו"ד, עם זאת הסמ"ך בשוא נח
ל י וְנָדָר: הנ"ן בצירי וכן בהמשך בפסוק יד
ל יג וּלְאָסֶר: הלמ"ד בשווא נח
ל יד לְעֵנָת: הנ"ן בדגש חזק, לשון ענוי הנפש
לא ג וַיְהִי: וא"ו החיבור בשווא נע
לא ו וְכָל הַקֹּדֶשׁ: כך היא ההטעמה הנכונה, בקורן ודפוסים אחרים מוטעם בטעות מונח זקף
קטון דבר המשנה את משמעות הכתוב
לא ח עַל-חֲלִילָהֶם: החי"ת בפתח וללא געיה והלמ"ד הראשונה, על אף הקושי, בשווא נח¹
לא יב אֶל-עֶרְבָתָהּ: געיה בעי"ן ועם זאת, הרי"ש בשווא נח
לא יד מִצָּבָא: דגש חזק בצד"י והשווא הוא נע, אחרת עלול להישמע 'מצווה'
לא טו הַחֲיִיתָם: החי"ת בחירק חסר ואחריה יו"ד בחירק מלא
לא טז לְמָסֶר-מַעַל: הסמ"ך בקמץ חטוף
לא יט בְּחָלָל: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
לא כג וְכָל אֲשֶׁר לֹא-יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם: יש להאיץ מעט את קריאת
תיבת בָּאֵשׁ להסמיכה לתיבה הקודמת שהרי הטפחא הוא המפסיק העיקרי ולא התביר: וְכָל
אֲשֶׁר לֹא-יָבֹא בָאֵשׁ - תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם
לא כז תַּפְשִׁי: הפ"א בשווא נע
לא כח וְהִרְמַת מִכֶּסֶׁס: במלרע, אין טעם נסוג אחר
לא לב בְּזִזּוֹ: זי"ן ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים, כן הדבר גם
בהמשך בפס' כג
לא מט עֲבָדֶיךָ נִשְׂאוּ: כך היא ההטעמה ולא במונח-זקף כקורן ודומיו
לב א² יַעֲזֹר: העי"ן בשווא נח
לב ג וּשְׁבִים: שי"ן שמאלית
לב ו תִּשְׁבוּ פָה: טעם נסוג אחר לתיו

¹ למי שמתקשה, אפשר לקרוא בדומה ללמ"ד בדגש חזק

² פסוק זה אינו מתורגם ע"י אונקלוס בתרגומים המדויקים. התרגום המופיע בדפוסים הוא תרגום אחר

לב ח בְּשִׁלְחִי: השי"ן בקמץ קטן	
לב יא לֹא-מִלְאָו: הלמ"ד ללא דגש ובשוא נח וכן בפסוק הבא	
לב יג הָרַע: רי"ש בפתח	
לב יט בָּאָה: הטעם בבלי"ת מלעיל, הקורא מלרע הופך ללשון בינוני (הווה)	
לב כ אִם-תִּחְלָצוּ: מרכא בחי"ת כטעם משנה, כך הוא במדויקים	
לב כד לְצַנְאֲכֶם: הנז"ן בפתח והאל"ף חטופה	
לב כה עֲבַדְיָה יַעֲשֹׂו: אין כאן דין אתי מרחיק ועל כן היר"ד ללא דגש, כך לפי ברויאר והמדויקים	
לב כו יְהִיו-שָׁם: געיה ביר"ד	
לב כז וְעֲבַדְיָה יַעֲבֹרֹו: אין כאן דין אתי מרחיק ועל כן היר"ד ללא דגש, כך הדבר לפי ברויאר והמדויקים ³	
לב לה וַיִּגְבְּהָה: היר"ד בקמץ קטן	
לב לח וְאֵת-שְׁבָמָה: שי"ן שמאלית	
לב לט וַיִּזְרַשׁ אֶת-הָאֲמָרִי אֲשֶׁר-בָּהּ: טעם טפחא בתיבה וַיִּזְרַשׁ	
לב מב לָהּ: ללא מפיק	
לג ג מִרְעַמְסֶס: העי"ן בשווא נח והמ"ם אחריה בשווא נע ⁴	
לג ד וּבִאֲלֵהֶם: האל"ף כלל אינה נשמעת	
לג ט שְׁתִּים עֶשְׂרֵה: לפי ברויאר כך צריכה להיות ההטעמה ⁵	
לג יד וְלֹא-הָיָה שָׁם: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה	
לג יט מִרְתָּמָה: המ"ם בצירי ולא בחירק מפני הרי"ש הבאה אחריה, כלל זה יפה גם בהמשך	
לג כב בְּקִהְלָתָהּ: הקו"ף בשווא נח, לעומת זאת בפס' הבא מְקַהֲלָתָהּ הקו"ף בדגש חזק ובשווא נע	
לג כט בְּחִשְׁמָנָה: במלרע	
לג לד בְּעֵבְרָנָה: במלרע	
לג מא בְּצִלְמָנָה: מלרע	
לג מה בְּדִיבָן גָּד: בְּדִיבָן מלרע, אין טעם נסוג אחור וכן בפסוק הבא	
לג מז דְּבִלְתִּימָה: היר"ד בשווא נח על אף שהיא באה אחרי תנועה גדולה ⁶	
לג מט הַיִּשְׁמֹת: היר"ד בשווא נח	
לג נב כָּל-מִשְׁכִּיתָם: שי"ן שמאלית	

³ הדגש במקרה של אתי מרחיק יבוא רק בהברה מוטעמת, דהיינו, כאשר המילה השנייה מוטעמת בהברתה הראשונה. אות בראש המילה בגעיא אינה נחשבת מוטעמת.

⁴ יתכן שינוי משמעות אם יקרא עי"ן פתוחה

⁵ תורה קדומה בחלק הדקדוק, בשם מהר"ב (רבי יחיא בשי"ר): 'ספרים אחרים באזלא גרש'. יש בהבדל זה כדי ללמד על טיבו של השווא הבא בראש תיבת שתי-שתיים. הערה: טיבו של השווא הוא במחלוקת מדקדקים ראשונים. ספק אם מן התבונה להכריע כך במחלוקת, או לאמר שבחלק מהפסוקים שי"ן של שתיים בשווא נע, ובחלקם – בשווא נח.

⁶ כך הדבר כאשר התנועה הגדולה באה בהברה מוטעמת.

לג נג וַיִּשְׁבְּתָם-בָּהּ: געיה בוא"ו
 לג נד אֲשֶׁר-יֵצֵא לוֹ: טעם נסוג אחור ליר"ד
 לג נה לְשִׁכִּים: שי"ן שמאלית. וְצָרְרוּ: רי"ש ראשונה בשווא נע ולא בחטף
 לד ב אֶל-הָאָרֶץ כְּנָעַן: תיבת הָאָרֶץ בה"א הידיעה
 לד ד וְעֵבֶר צָנָה: טעם נסוג אחור לעי"ן
 לד ה נַחֲלָה: במלעיל
 לד ו זֶה-יְהִיָּה: היר"ד אינה דגושה, כן הדבר בשני הפסוקים הבאים
 לד י שְׁפָמָה: שי"ן ימנית!
 לד יא וַיֵּרֶד הַגְּבֹל: השני בפסוק, בזקף קטן ולא ברביע
 לד יד הָרְאוּבֵנִי: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו כתוב 'הרובני'⁷
 לד כ וּלְמִטָּה בְּנֵי שְׁמֹעוֹן: מונח זקף קטן במדויקים⁸
 לד כב בֶּן-יִגְלִי: היר"ד בקמץ קטן
 לד כח פְּדֵה־אֶל: הה"א בשווא נח, יש לקרוא כאילו יש בה מפיק. להבדיל מ"פְּדֵה־צוֹר" שהה"א נחה ואינה נשמעת
 לה ב לְעֵרִים: העמדה קלה בלמ"ד להדגשת הסגול המורה על מיודע
 לה ד וּמִגְרִשִׁי: הרי"ש בשווא נע, אין לחוש לאותם דפוסים אשר ניקדוה בחטף
 לה ה אֲלֹפִים בְּאַמֹּה: טעמים נדירים⁹
 לה ז וּשְׁמֹנֶה: במלרע
 לה יב עֲמָדוֹ: העי"ן בקמץ קטן
 לה טז רֵצֶחַ הָוָא: געיה בחי"ת, כך הדבר לפי ברויאר, תוכנת הכתר וכן בתורה קדומה¹⁰
 לה כ יִהְיֶה־נָּח: הה"א בשווא נח והדל"ת בדגש קל ובחטף קמץ. בְּצִדְיָה: הדל"ת בחירק חסר והיר"ד אחריה בדגש חזק וקמוצה, אין לקרוא 'בצדיא'ה
 לה כה וַיָּשֶׁב בָּהּ: טעם נסוג אחור ליר"ד. וְאַחֲרֵי מוֹת: ואחרי במרכא ולא במקף
 לה לג שְׁפָכוֹ: השי"ן בחולם לא בקמץ חטוף, לכן הפ"ה בשווא נע
 לו ב אֶת-אֲדֹנִי צָנָה ה'..... וְאֲדֹנִי צָנָה בָּהּ: בראשון הצד"י בחירק ובשני – בקיבוץ
 לו ט מִמִּטָּה לְמִטָּה: בשתי המילים הטי"ת בסגול

⁷ בכתר ארם צובא יש סימן רפי על האלף להראות שהיא אינה נהגית.

⁸ לא מרכא טיפחא אתנח (היידנהיים וקורן)

⁹ גם הניגון שלהם אינו ידוע להרבה. בכתבי היד הסימן של קרני פרה (או פזר גדול) הוא כצורת V מעל האות, משום מה המדפיסים סימנו שתי תלישות. גם סימן זה לתלישא הוא המצאת המדפיסים, בכתבי היד תלישא קטנה היא עיגול מעל האות האחרונה, וגדולה – מעל הראשונה. בספר אם למקרא של ר' שריה דבליצקי נר"ו כתב: "והניגון הוא כמו פזר ותלישא גדולה ותלישא קטנה. מנחת כליל."

¹⁰ בחלק הדקדוק מסביר: 'כל רצח הוא' שבא כאן בענין, יש לקרות תיבת רצח בינוני, לא לעיל ולא לרע' (הכוונה לא מלעיל ולא מלרע). א"ה: אחרי המחילה לא ניתן ליאמר כלל. כל המהות של פתח גנובה היא הוספת פתח במקום שוא נח הברה סגורה בסוף המילה. כלומר "רוצח" על משקל "פֻּתַּח", המילה היא מלרע אלא שלנוחות הקריאה הוסף פתח לפני הגרונית. מהר"ץ לשיטתו בענין פשטא במילה כזו, אבל גם בזה דבריו אינם מובנים.

הפטרת מסעי, ירמיהו ב ד-כח, ג ד:

ב ה **מָה-מָצְאוּ**: דגש חזק במ"ם מדין דחיק. **וַיִּהְיֶה** לו: הה"א בשווא נח

ב ו **לֹא-עָבַר בָּהּ**: טעם נסוג אחור לע"ן

ב ח **פָּשְׁעוּ בִּי**: טעם נסוג אחור לפ"א

ב ט **כְּתִיבִים**: הת"ו בחירק חסר והי"ד אחריה בחיריק מלא ודגושה

ב יב **וְשַׁעְרֵי**: ש"ן שמאלית. **חֲרָבוֹ**: החי"ת בחטף קמץ והרי"ש אחריה בשווא נח¹¹

ב טו **לְשֹׁמֵה**: המ"ם בדגש חזק ובמלרע, מלשון שממה

ב יז **תַּעֲשֶׂה-לָּךְ**: געיה בת"ו. **עֲזִבְךָ**: העי"ן בקמץ קטן וכן הוא בהמשך יט

ל יד דויד כוכב (הגיגים): **כָּל-נֶגֶד וְכָל-שְׁבַע אֶסֶר נָדָר בַּתְּבִיר**, שבועת במרכא, איסר בטפחא.

לפי חלוקת הטעמים נדר נמצא בצד אחד, ושבועת-איסר בצד שני, והמילה איסר מופנית רק על שבועה.

אבל במילה נדר הנון בצירה, וכפי שרואים בכל פרשה זו - זו היא צורת הסמיכות, כאשר המילה נדר אינה בסמיכות היא בשני סגולים.

מכאן שמדובר בנדר-איסר (=איסור) ושבועת-איסר, כי המילה איסר מופנית גם לנדר. וחלוקת הטעמים אינה מוכיחה.

שכן, לא גרע מאותם הפסוקים שעליהם אומר האבן עזרא: "מושך עצמו ואחר עמו". כלומר שמצוי בפסוקים שיש מילה שנמצאת בחלק הראשון של הפסוק לפני האתנחתא, ואותה מילה עצמה היתה אמורה לשוב גם בחלק השני, אבל היא איננה, וחלק הפסוק השני ינשעני על אותה המילה הכתובה בחלק הראשון.

וכן כאן, אמנם **שְׁבַעַת-אֶסֶר** הוא ביטוי-אחוד, המקושר יחד במשרת, וממילא המילה שלפני כן המקושרת מעט פחות צריכה להיות מוטעמת בטעם מפסיק (כי לרוב, גי מילים מחולקות במפסיק), אך זה אינו מונע מהמילה איסר להיות מופנית גם למילה נדר הנמצאת ברישא.

אליהוא, שתי תשובות לי:

אי הצירי של נדר משמש לפעמים גם בלי סמיכות. ויקרא כב, כג **וְלִנְדָּר לֹא יִרְצָה**:

שמואל ב, טו, ח **כִּי-נִגְדַל נֶגֶד עֲבָדָי יִשְׁעִיהוּ יֵט**, כא **וְנִדְרוֹ-נֶגֶד לִי וְשִׁלְמוֹ**:

בי אכן יש מחלוקת בין הניקוד והטעמים. וראה מאמר של יוחנן ברויאר בספר היוכל של אביו. לא מצאתי את הפסוק במאמר, אבל אולי בהערות שלא קראתי. חפש - 50 עמודים בלבד: לא נורא.

עוד יש לעיין בסמיכות של שני דברים: נדר ושבועה: כמה יש כאלה בתורה ובמקרא כולה? אתה אוהב את תכנות החיפוש - קדימה!

[ואגב סמיכות כזאת: הרי יש טוענים נגד שירות ותשבחות דוד בן ישי, ואומרים כי יש להפסיק אחרי יְשִׁירוֹתִי והרי אם מותר להסמיק שני דברים, אין צורך.]
א"ה: כפי שכתב ידידנו אליהוא ניקוד נדר אינו מוכיח כלום.

¹¹ החי"ת מנוקדת בחטף קמץ בכמה ספרים, בהם כתר ארם צובא. אך אין חטף לפני שוא וגם לא שני חטפים בתחילת מילה. סימן החטף הוא להראות שהחי"ת בקמץ קטן והרי"ש אחריה בשוא נח. כל הפסוק בלשון ציווי החל משמו שְׁמִים [בהפטרה יש לקרא בקמץ חטוף (קטן) ובשוא נח, אך במוסף (שבת ר"ח) חֲרָבָה עִירָנוּ בקמץ רחב ובשוא נע, והמשנה שם (במיוחד בהברה האשכנזית) משנה המשמעות באופן חמור!]

עתה נבוא לתחילת הפרשה: איש כִּי־יָדָר גִּדָּר לֹה' אֹהֶֽשְׁבַּע שְׁבַעַה לְאָסֶר אָסֶר עַל־נַפְשׁוֹ הפרשה מדברת על נדרי איסור. בדומה לשבועות 'לְהִרְעֹ אוֹ לְהִיטִיב' (ויקרא ה, ד) בפרשת ויקרא. עניין הפרשה היא בשבועות ונדריהם של עיניו נפש שבהם יש כוח לאב ולבעל להפך¹². איש כִּי־יָדָר גִּדָּר לֹה' אֹהֶֽשְׁבַּע שְׁבַעַה לְאָסֶר אָסֶר עַל־נַפְשׁוֹ מבחינת חלוקת הטעמים בקטע זה של הפסוק המילים לְאָסֶר אָסֶר עַל־נַפְשׁוֹ מוסבים גם על הנדר וגם על השבועה. בשאר הפרשה נָדָר עומד בפני עצמו וגם אָסֶר בפני עצמו, ולכן כנראה אָסֶר בסתמא הוא שְׁבֻעַת־אָסֶר ובפסוק הנדון וְכָל־שְׁבַעַת אָסֶר מפורש כן. ולעניין 'שירות ותושבחות'¹³ דויד בן ישי' כוונת ידידנו לסיום 'נשמת'. וכנראה כוונתו לחזנים שוטים המפסקים בניגונם בסכינא חריפא: ...לְרוֹמֵם לְהַדָּר לְבָרָךְ לְעֵלָה וּלְקָלֶס עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירֹת || וְתִשְׁבַּחְתָּ דָּוִד בֶּן יִשִּׁי עֲבָדְךָ מְשִׁיחֶךָ: ולאותם יש טוענים [צ"ל טועים או תועים] יאמר: אטו בשופטני עסקינן?!

לא כ וְכָל־בָּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עֵזִים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּא: פרשה ופרשה ד"ר משה רענן משבת בשבתו מטות-מסעי עה".

התורה מנתה את סוגי הכלים משלל מלחמת מדין שאותם יש לטהר. היא מבחינה בין כלים שדי בטבילתם לבין כלי מתכות שאותם יש להעביר באש: "אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֶת הַבְּרֹזֶל אֶת הַבַּדִּיל וְאֶת הָעֹפֶרֶת. כָּל דְּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אֵד בְּמִי נָדִיחַ יִתְחַטָּא, וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם" (במדבר לא, כב-כג). התורה לא מנתה כלים העשויים מחומרים נוספים שאינם מקבלים טומאה. כלים מסוג זה מנויים למשל במשנה בכלים (יא): "אלו כלים מצילין בצמיד פתיל: כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה, כלי חרס וכלי נתר, עצמות הדג ועורו, עצמות חיה שבים ועורה...". מפרש הרמב"ם בפיהמ"ש: "...אבל כלי גללים, כלי אבנים וכלי אדמה לא גזר הכתוב עליהם טומאה כלל, ויתבאר לך אמרם בהן אינן מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. והכלים הללו שאמר שהם מצילין מה שיהיה בהן בצמיד פתיל הן כל הכלים שאינן מקבלין טומאה כלל...". המונח "צמיד פתיל" מתייחס לכלים סגורים.

ספק ופשרו

העובדה שכלי גללים אינם מקבלים טומאה משמשת בסיס לספק המופיע בגמרא (מנחות, סט,א) שהרקע הריאלי שלו נראה, במבט ראשון, מוזר: "בעי רמי בר חמא: פיל שבלע כפיפה מצרית, והקיא דרך בית הרעי, מהו? למאי? אילימא למבטל טומאתה, תנינא: כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה, ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה. לא צריכא, דבלע הוצין, ועבדינהו כפיפה מצרית. מי הוה עיכול, הוה ליה ככלי גללים ככלי אדמה ואין מקבלין טומאה? דאמר מר: כלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה אין מקבלין טומאה, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, או דלמא לא הוי עיכול?".

נסביר את הקטע בעזרת פירוש של הרב שטיינזלץ ב"תלמוד המבואר": שאל רמי בר חמא: פיל שבלע סל העשוי מנצרים ופלט אותו דרך פי הטבעת, מהו דינה של כפיפה זו? מבררת הגמרא: לאיזה עניין הוא שואל? ומציעים: אם תאמר שמדובר בכפיפה שהייתה טמאה, והשאלה היא לעניין שתתבטל טומאתה על ידי

¹² גם בדברים שבינו לבינה עיי' רמב"ן.

¹³ כך הנוסח הקדום בסידורים וגם בדברי התלמוד ובכל ספרות חז"ל. למשל: תוספתא סוכה (ליברמן) פרק ד ב חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפנייהן באבוקות ואומרים לפנייהם דברי תושבחות.

הבליעה שבלע הפיל – אין מקום לשאלה זו, שהרי כבר שנינו במשנה: כל הכלים ראויים לקבל טומאה אף במחשבה שחשב עליהם הבעלים להשתמש בהם. ואולם אין הם יוצאים מקבלת טומאה אלא בשינוי מעשה. ואם לא היה שינוי מעשה בכפיפה זו, והכפיפה נשארה בעינה כפי שהייתה לפני שנבלעה – הרי היא עדיין טמאה!

ומסבירים: השאלה של רמי בר חמא היא באופן שהפיל בלע עלים של דקל, ולא השתנו העלים הללו בתוך מעיו של הפיל, שלא לעסם, ולאחר מכן, כשהוציא את העלים מתוך מעיו עשו מהם כפיפה מצרית. השאלה היא האם הכפיפה נחשבת ככלי גללים מעצם העובדה שעברה במעי הפיל ולכן אינה ראויה לקבל טומאה או שעדיין היא מקבלת טומאה?

יעילות נמוכה

ספק זה המופיע בגמרא שימש כחומר גלם ללעג על דברי חכמים על ידי אדם "שענה ופירש" ודבריו פורסמו ב"מרשתת" (אינטרנט) תחת אצטלא של "יהדות נאורה".

ראשית יש לדחות את דבריו מעצם העובדה שייתכן וגם אם אין מדובר באפשרות ריאלית הרי שמטרת הסוגיה להציג סימואציה תיאורטית שבעזרתה ניתן יהיה לברר את השאלה העקרונית הבאה: האם עצם המעבר במערכת העיכול של בעל חיים מעניק לגוף הנבלע מעמד של "גללים" או שדרוש גם שינוי הנובע מתהליך עיכול?

שנית, אם היה טורח ללמוד¹⁴ מעט על הפיסיולוגיה של הפיל היה מגלה שקיימת אפשרות ריאלית להתהוות הספק שהציג רמי בר חמא.

פיל אסייתי – "פסיפס הציפורים"
בקיסריה – התקופה הביזנטית

מערכת העיכול של הפילים יוצאת דופן מבין כל בעלי החיים הצמחונים הגדולים ביעילות הנמוכה של עיכול המזון וספיגת חומרי ההזנה. לפילים יש כמות קטנה בלבד של חיידקים המתסיסים ומפרקים את החומר הצמחי (בניגוד, למשל, למעלי גרה) המורכב בעיקר מתאית (צלולוז). בפילים ממוקמים החיידקים בחלק האחורי של המעי שם יעילותם נמוכה יותר. עובדות אלו יחד עם המעבר המהיר של המזון במעיים גורמים לכך שהפילים מעכלים רק כ-40% ממזונם ופולטים גללים המכילים 60% מזון לא מעוכל. ה"בזבזנות" בניצול המזון גורמת לפילים לצרוך כמויות מזון גדולות ולכן הם הותאמו לאכול גם חומר צמחי בעל איכות ירודה כמו עצים יבשים וקשים. לא מפתיע, אם כן, שנצרים שנפלטו ממערכת העיכול של הפיל יהיו ראויים לקליעת סל כספקו של רמי בר חמא בנוסחתו המתוקנת בגמרא. כראיה ניתן להצביע על כך שבהודו וסרי לנקה קיימת עד היום

¹⁴ א"ה: אותו תועב אינו מחפש את האמת, ולכן גם לו ידע את האמור כאן – היה יוצא לנגת.

תנעשיית נייר המנצלת את הסיבים הצמחיים הנמצאים בכמות גדולה מאד בגללי פילים.

לתגובות ורישום לקבלת מאמרי צמחים ובעלי חיים על פי סדר הדף היומי:

raananmoshe1@gmail.com

לא כו שָׂא אֶת רֹאשׁ מִלְקוֹחַ הַשְּׂבִי בְּאָדָם וּבְבִהְמָה
ראב"ע: מלקוח - הבהמה. חשבי - האדם; ותחסר מלת ו"ו, כמו "שָׂמַשׁ יָרַח" (חבוקק ג, יא).
דברי ראב"ע האלה אינם מובנים לי. הלוא מפורש במקרא הזה עצמו בְּאָדָם וּבְבִהְמָה איך
הוא קורא את הפסוק שָׂא אֶת רֹאשׁ מִלְקוֹחַ [=האדם] [ו]הַשְּׂבִי [(ו)הבהמה] בְּאָדָם
וּבְבִהְמָה? ואם הַשְּׂבִי מיודע למה מִלְקוֹחַ אינו מיודע?
הרב משולם ראטה אינו מעיר על דברי ראב"ע אלה, הוא רק מעתיקם.
בפ' מטות ל"א כ"ו "השבי האדם, ותחסר מלת וי"ו כמו שמש ירח".
יש לשים לב גם לדברי ראב"ע מוקדם יותר בפרשה פסוקים יא-יב
וַיִּקְחוּ אֶת-כָּל-הַשְּׁלָל וְאֶת כָּל-הַמִּלְקוֹחַ בְּאָדָם וּבְבִהְמָה: וַיָּבֵאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-
אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשְּׂבִי וְאֶת-הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת-הַשְּׁלָל אֶל-
הַמִּחֲנֶה אֶל-עֶרְבַת מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-יַרְדֵּן יִרְחוֹ:
ראב"ע: ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח - שם כלל לאדם ולבהמה. (יב) חשבי - פרט¹⁵
לאדם. השלל - הם הבגדים.

לא כח וְהִרְמֹתָ מִכֶּסֶּס לֹז וַיְהִי הַמִּכֶּסֶס הרב משולם ראטה ז"ל מציין בספרו מבשר עזרא
מקומות נוספים שמ"ם בתחילת המילה אינה מאותיות השורש אלא אות נוספת כמו במילה
מִכְתָּב או מִכּוֹן.

פ' מטות "ומלת מצפ מפעלי הכפל, על משקל "וממר" ליולדתו (משלי י"ז) הוא
מגזרת תכוסו על השה". ע"י א"ע בפ' לך פ' בן משק ביתי, ובפ' בא במכסת נפשות
תכוסו, ובישעי' כמשק גבים, ובפ' בחקותי במורך לב, ובנחמי' במועל ידיהם,
ובתהלים נורא עלילה. וצל"ע במשלי שם.
משלי יח כה כַּעַס לְאַבְיוֹ בֶּן כָּסִיל וְמָמָר לְיֹלְדָתוֹ: ר' משה קמחי: וּמָמָר - מענין 'מרירות',
ומשקלו: "מכס".

לב ה' יִתֵּן אֶת-הָאָרֶץ לפעמים כאשר הפועל (הנשוא) קודם לשם (הנושא) יש 'את' לפני
הנושא. בלשוננו היינו אומרים, "אם מצאנו חן בעיניך תנתן הארץ..." הצורה 'יתן' נראית
כבניין הפעל של השורש נ.ת.ן, אבל לא מצאנו צורה זו בפעיל, אין מילה הַנְתַּנְתִּי או בהשמטת
הנו"ן הַתַּנִּי. לכן מסתבר שזו צורת עתיד של "הסביל של הקל". ראב"ע דן כאן על לשון
הזכר, למה לא כתוב תתן.

ראב"ע: יש אומרים כי את הוא פֶּעוּל יוֹתֵן; ולא אדע למה זה, כי הגה כתוב "וַיַּעֲתֶם אֶרֶץ"
(ישעיהו ט, יח); "וְלֹא נִשְׂא אֶתֶם הָאָרֶץ" (בראשית יג, ו).
ע"י ראב"ע פ' מטות יותן את הארץ, "י"א כי "את" עצם, ואין צורך, כי ארץ
לשון זכר".

¹⁵ יש כאן מקום לטעות במילה 'פרט' בשימוש ראב"ע, מלקוח - כלל, כלומר גם אדם וגם בהמה; שבי - פרט,
רק אדם.

א"ה: ומה יאמר ראב"ע על יתן את אבישג השנמית (מלכים א ב כא) האם גם אבישג היא לשון זכר?

לב כו וַעֲבָדֶיךָ יַעֲבֹדוּ כָּל־חַלּוּץ עֲבָא לַפָּנִי ה' דברי ראב"ע במקרא הזה נפלאים.
ראב"ע: כל חלוץ עבא - כמו "הארון הברית" (יהושע ג, יד), והטעם: כל חלוץ, חלוץ עבא. הרב משולם ראטה ז"ל בספר מבשר עזרא עומד על דברי ראב"ע.
בפ' מטות ל"ב כ"ז נראה טעות בנוסחת ראב"ע "חלוץ עבא" בקמץ החי"ת, עש"ה. העניין הוא שגם אם נגרוס חלוץ בקמץ, אין פירוש זה עולה יפה כמו הארון הברית וכד'.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
שם): www.ladaat.net/gilionot.php

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
[om/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ffhttps://mail.google.c](https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ffhttps://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ff)

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺